Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Catholicon

Johannes <Ianuensis>

[Mainz], 1460

Z

urn:nbn:de:bsz:31-83366

Visual Library

in grec̄ Dic xeron ſiccum probat illud xeroſagia
Xeropellina. xeron componiť cū pellos Et ďr
hec xeropellina ne. i. pellis ſiue veſtis vetus et p̄
ciſa detrita Et xeropellinus na nū. i. vetus ſiccus
preciſus detritus Juuenal'. xeropellinas veſtes do
nauit illi. Quidam dicunt xerapellina
Xerſes. rex perſaꝝ
Xeroſtare grece. diſciplina latine
Xilobalſamum. xilon qḋ ē lignū componiť cū
balſamum Et ďr h̄ xilobalſamuꝫ. lignū vl' cortex
balſami vel liquor emanans de ligno eius trito
Xilocaſia xilon componiť cū caſia et ďr xiloca
ſia ſie. i. lignū caſie Et ďꝫ ſcribi p̱ unū c ſicut caſia
Xilofagus. xilon componitur cū fagin qḋ ē co
medē Et ďr xilofagus ga gū pnl' cor' lignū comedens
vnde xilofagus gi. vermis ligneus
Xilon grece. lignum dicitur latine.
Xilobalſamum In carpobalſamum vide
Xirofagus. fagin quod ē comedē componiť cū
xiros qḋ eſt fructus Et ďr h̄ xirofagus gi. penul'
cor' Et hec xirofaga ge Et mobiliter xirofagus ga
gum. i. qui vel que vl' qḋ. fructus tantū comedit
Xiromirrum. amarus vl' mirra componitur cū
xiros qḋ eſt fructus Et ďr xiromirrum. fructus
mirre ſeu aroma vl' mixtura mirre et aloes vn̄ꝺe
corpa mortuoꝝ condiuntur ne putreſcant
Xiros. id eſt fructus
Xp̄s q᷑ grecū eſt per x ſcribendum eſt xp̄s Ita
xriſma. ꝭ q᷑ hec figura x repñtat ch Jdeo multi
latini ſcribunt xp̄s p̱ ch. vide in tercia littera in
ſuo loco Hic nota q᷑ fere qḋlibꝫ nomen dei ſcri
bitur p̱ tres litteras ad ſignandum miſterium tri
nitatis. xp̄s ergo cū ſit nomen dei ſcribiť tribus
litteris ꝓpter predcām cauſam. et grecis. q᷑ grecū
nomen ē Hec enim ſcriptura xp̄s greca ē Et grece
ſunt figure. x enim repñtat apud grecos ch aſpi
ratū et vocatur chi h̄ figura p repñtat apḋ grecos
r et ďr apud eos ros Hec vero figura c repñtat
apud eos s. et vocatur ſima. Jſte ergo figure rep̄
ſentant in hoc nomine xp̄s illa elemēta que apḋ grecos
habent repñtare ch. r s. et non hn̄t repſentare
apud nos. dicendum eſt ergo ꝓprie loquendo chi
ros ſima. h̄ enim ſunt nomina illoꝝ elementorū
apud grecos. Sed quis abhorreſcit nomina greca
abhorreat p̄dictam ſcripturaꝫ. et ſcribat illud no
men latinis figuris ſcilꝫ criſtus. vel ut ſatiſfacia
mus ignorantibus linguaꝫ grecam. ſcribat criſtus
grecis litteris et in litterando ꝓferat latina nomi
na illoꝝ elementoꝝ que repſentant ibi ille figure
et dicant ch r s. titulus xp̄s. vl' ſicut communiter
ſcribitur criſtus ſcribat.
Xriſtianiſmus mi. in c littera vide.
Xriſticola le. vide in ch in iij littera
Y vocalis eſt. et ideo poteſt terminare
ſillabam et incipere quacūq; conſo
nante ſequente vel p̄cedente ſicͭ om
nes vocales faciūt. et ſcribitur tan
tum in grecis dcōnibus vl' barbaris
apud latinos. ꝭ non ubiq;. vnde ſicͭ
plenius dixi in pncipio none littere
videlicet in J in multis dcōnibus grecis
vl' barbaris an debeant ſcribi p
y an p J ap̄ nos dubium ē cū neſcia
mus illas linguas pfecte. q᷑ ap̄ grecos
et barbaros in quibuſdā locis ſcribi
tur J. et in alijs y. Et ideo ſuperius
in nona littera tractaui mixtim de dcōnibus que
incipiunt ab i et de ill' que incipiūt ab y Sunt tn̄
quedā dcōnes grece vl' barbare que cōiť ſcribunť
apud nos p̱ y. de quibus eciam determinaui ſup̄
in nona littera. Et ſunt iſte Yas Yaſpis Ycon
Yſonia Yconomus Ydalium Ydea Ydida
Ydin Ydioma Ydiopate Ydios Ydolatria
Ydolum Ydolothitum Ydoe Ydos Ydra
Ydria Ydrius Ydro Ydrofaba Ydromalū
Ydromancia Ydromanticus Ydromellū Ydro
picus Ydropis Ylas Yle Yliacus Yliades
Ylion Ylios Ylus Ylio Ynomellum
Yos Ypallage Ypapante Ypaten Ypaticus
Yper Yparapiſtes Ypbaton Ypbole Yper
pſophia Yphen Ypocentaurus Ypocrita
Ypodiaconus Ypodromus Ypoſora Ypoga
bolicus Yperboreus Ypercatalecticus Ypoulia
Ypeſtanus Yperion Yplidius Yplinteliconmus
Ypogeū Ypolidius Ypomanes Ypome
nes Ypopirgium Ypos Ypoſtaſis Ypotamus
Ypotheca Yporeſ Yporeſ Yriſ Yriſmoſ Yro
ma Yſaac Yſachar Yſagoga Yſchiros Yſtero
logia Yſteronproteron Yxion Yxionides
Zabulon. fuit filius lye et interp̄tatur
fluxus ſanguinis. filius noctis. Odor
ſuauitatis. habitaculum pulchitudi
nis vel fortis Sextū enim hunc fi
lium genuerat lya ideo iam ſecura
dixit habitabit mecum vir meus
vnde et filius dictus eſt habitaculum
Zabulus. i. contrarius vel tranſgreſſor Jpſe eſt
enim diabolus. vn̄ zabulinus na nū et p̱ cōpoſicō
nē zabuligena ne. zabulo genitus et cor' bu et ge
Zacharias interp̄tatur memoria dn̄i ſiue auxi
liū. Septuageſimo iio anno deſolationis templi
completo. zacharia p̄dicante memoratus eſt dn̄s
populi ſui et iuſſu darij reuſus eſt dei populus et
reedificata eſt urbs et templum
Zacheus interp̄tatur iuſtus vel iuſtificatus. et
eſt ſirum nomen non hebreum
Zalata grando. vnḋ zalatam gemmam dicimus
que inſtar grandinis magna eſt.
Zambri interpretatur laceſcens vel amaricans.
ꝓprie enim nomen. ab amaritudine eſt illi figu
ratum. quia peccando amaricauit populum
Zama genus monſtri Et zama eciaꝫ ďr q̄nq; ꝓ
zan. i. aplis C fraude et ꝓ qualibet decepcōne
Zeb lupus interpretatur vnde zebe. hoſtia lu
pi. zebe in zab vide C pi quam lupus ſuffocauerit
Zebedeus interpretatur donatus ſiū fluens. Hic
fuit pater iacobi et iohannis euangeliſte et apl'i
Zebub interpretatur C ſicut dixi in iacobus.
muſca vnde beelzebub vir muſcaꝝ dicitur
Zelo zelas Jn zelus eſt
Zeloſus ſa ſum. i. zelotes tis. A zelus ďr. i. emu
lator. quo nomine dcūs eſt ſimon aplus a vico
galilee chana. ubi aquam dn̄s conūtit in vinum.
chana enim zelus interpretať Et inde chananeus
. i. zelotes. de hoc dcm̄ eſt in ſimon Et ſcias q᷑ ze
lus aliqn̄ ďr amor viri in uxorem pro quo non
p̄t ſuſtinere ut alij miſceatur vnde vir ďr zelotes
q᷑ non pmittit animam ſibi deſponſatam forni
cari poſt deos alienos Et producit le
Zelotipia pie Jn zelotipus eſt Et acuit pi
Zelotipus. zelus componitur cū tipus qḋ eſt
figura Et ďr zelotipus pa pum zelo plenus ſcilꝫ

inuidioſus ul' ſuſpicoſus. et accipitur tam in acti
ua ꝙ in paſſiua ſignificatione. Dicitur enim zelo
tipus. de cuius forma inuidetur ſibi ul' alij. et ha
betur ſuſpicio. ul' zelotipus qui de forma alterius
inuidet ei ul' alij et eſt ſuſpicoſus. vnd' ille homo
dr zelotipus qui ſuſpitionem habet de uxore ſua
ſciliʒ qui cũ cruciatu mentis caſtitatem ſeruat uxo
ris et illa dr tunc zelotipia. ſimiliter et uxor dr ze
lotipa que ſuſpicõnem hʒ de uiro eccl' xxv. dolor
cordis et luctus mulier zelotipa. vnde zelotipia im
uidia ſuſpicõ contra uxorem de qua agitur in lib'
numerorũ c xij. dr etiam qñqʒ zelotipia mechia et
zelotipus mechus. et corripit ti. Et a zelotipus de
riuatur zelotipo tipas. i. inuidere uel ſuſpitionem
habere. et poteſt poni tranſitiue. ut iſte zelotipat
uxorem ſuam. i. habet ſuſpicõnem de ea
Zelus zeli mas ge. i. inuidia et amor uel feruor
bonus ſiue malus. ſic ergo zelus accipi poteſt in
bono cũ quis nititur ea que bona ſunt imitari.
et in malo cũ quis dolet aliũ ſe eſſe meliorem. dr
ergo zelus inuidia amor emulacõ in bono uel in
malo. vnde zelo las uerbum actiuũ. vnde pſ. zelaui
ſup iniquos pacem peccatorũ uidens. et zelor aris
uerbum deponens in eodem ſenſu. i. amare ul' inui
dere ul' emulari ſiue ſequi per inuidiam ſiue per
amorem. vnde in li iiij reg dixit helias. Zelo zela
tus ſum. Qualis autem debeat eſſe zelus noſter
oſtendit bñs in xx ſmone in can. zelum inquit
tuum inflammet caritas informet ſcientia, firmet
conſtantia. ſit feruidus. ſit circumſpectus ſit inuic
tus. Et in xxiij ſmone dicit virtus ſiquidem diſ
crecõnis abſqʒ caritatis feruore iacet. et feruor ue
hemens abſqʒ diſcrecõnis temperamento ꝑcipitat
ideoqʒ laudabil' cui neutrũ deeſt. quatinus et feruor
diſcretionem erigat et diſcretio feruorem regat
Zephirus grece latine florens. qꝛ flores et germi
na eius flatu uiuificentur quidam uentus eſt. et
corripit penul'. hʒ alio nomine dicitur fauonius.
Zeta te fe ge. i. camera conclauis receſſus vnde
in paſſione bti thome reperitur zetas hiemales et
zetas eſtiuales. hʒ zeta neut' ge et indecli. nomẽ cu
iuſdam l're ſꝫ hug. pap uo dicit zete hiemales. i.
domus hiemales quas calidas fac' ſubducta flam
ma. zete eſtiuales quas frigidas facit ſubducta a
qua. zete domus que ſubtus pedes hñt aquas
Zeuma tis quedam figura ẽ de qua dixi in quarta
pte ubi egi de allotheca ſm pp in c de zeumate
Zezabel interpretat' fluxus ſanguinis uel ſanguinem
fluens. hʒ melius ubi ẽ ſterquiliniuʒ. ꝑcipitata enim
deorſum comederunt canes carnes eius ſicut pre
dixit helias et acuitur in fi
Zimos grece latine
dr fermentũ vñ azima ſꝫ hug pap uo dicit zima
fermentũ vñ azima
Zinzala pua muſca ſciliʒ
culex vnd' hʒ zinzalaciũ conopeũ ad cul' arcenda
Zinziber beris quedam ſpẽs aromatica ge neu
Et ut dicit auic' in ij li. zinziber calidũ in fine ter
cij gradus. et ſiccũ in ij. Et nutritũ calidum eſt et
ſiccũ Eius caliditas eſt fortis ſꝫ non calefacit niſi
poſt tempus ꝓpter illud qd' in ipſo ẽ de humidi
tate ſupflua ſꝫ eius calefaccio ẽ fortis. ẽ lenitiuum
reſolutorium inflacõnis. cũ ergo mittitur mel acci
pit quiddam humiditatis eius ſupflue et exiccat
plurimũ eius memoriam conſuat. abſtergit tene
broſitatẽ oculi ꝓpter humiditatẽ ſuaʒ. facto ex eo
alcofol. i. collirio et bibitũ. et cor' pnl' tñ nñ grece zi
Zia uel zpus. dicitur maius. quidam menſis

Zizania hoc zizanium nij. et hec zizania nie. quo
dam ſeges uel herba peruerſa ſciliʒ lolium ut di
cunt Et ponitur qñqʒ p ſorde omnium ſegetum.
Zodiacus ci. zodia grece azalia ul' ſigna ſignifi
cat vnde hʒ zodiacus ci pnl' cor'. animal. circulus.
uel ſignifer. qꝛ in eo ſunt xij ſigna nominibus a
nimaliuʒ nũcupata. qꝛ ſol intrans illa. ꝓpetates
illorũ animalium ſortitur. uel qꝛ ſtelle in ſignis in
figuris animaliuʒ diſpoſite ſunt vnde zodiacus
dca eorum Iſta autẽ ſunt nomina xij ſignorũ zodi
aci Aries taurus gemini cancer leo uirgo libra
ſcorpio ſagittarius capricornus aquarius piſces Et
dicitur ſol intrare arietem xv kalendas aplis vn
de uerſus Zodiacum ſigna totũ dauidunt duodena
Zona ne. cingulum et ꝓpe latũ, vñ et zona dr
lata porcio terre calida ul' frigida ul' tempata ex
ꝓpinquitate ul' remocõne ul' media ꝓximitate ſo
lis vnde zonarius ria rium. ad zonas ptinens. uel
zonas faciens et producit zo Eſopus Arboreum
zonas ſtipulis et uimine truncat
Zonella le dimi. pua zona
Zonifragiuʒ gij. i. fraccõ zone Et cõponit' a zo
na et frango uel fraccõ.
Zonula le pua zona
Zorobabel aput hebreos. ex tribus integris no
minibʒ dr ẽe cõpoſitũ Zo iſte Ro magiſter Babel
ꝓpe babilonia ſonat Et efficitur nom zorobabel
. i. iſte magiſter de babilone. In babilone eniʒ or
tus ẽ ubi et pinceps gentis iudee extitit. et ac' ult
Zoticus ca cum. i. uitalis Et corripit penul'
Zozimus ma mum. i. uiuax uel uiuidus
Immenſas omnipotenti deo. pa
tri et filio et ſpũiſancto grãs referimus acci
ones. qui nrm̃ catholicon ex multis et diuſis doc
torũ texturis elaboratũ atqʒ contextũ licet p mul
ta annorũ curricula In M et lxxxvj anno dñj no
nis marcij ad finem uſqʒ ꝑduxit Pro quo hoc ſo
lum m̃ admoduʒ neceſſarium. a uobis humiliter
depoſco fratres et dñj mei Inquantũ peccores fra
tres mei Inquantũ iuſti dñj mei. quatenus pro me
peccõre philocalo ad deum pces porrigere uelitis
ut ueſtrarũ precũ interuentu. omniuʒ meorũ a deo
accepta uenia peccõrũ. ad terram apcam ad terram
eliſiam . i. ext' leſionem poſitam. ad padiſi uideliʒ
gaudia una uobiſcum ualeam peruenire. ubi reg
nat examuſſim. dñs noſter iheſus xpc. dei filius
benedcũs In cuius nomine flectetur omne genu
celeſtium. terreſtrium. et infernorũ. Cui eſt honor
et gloria magnitudo et magnificencia uirtus et po
teſtas regnũ et imperiuʒ in ſecula ſeculorũ Amen

Altiſſimi preſidio cuius nutu infantium lingue fi
unt diſerte. Qui qʒ niioſepe puulis reuelat quod
ſapientibus celat. Hic liber egregius. catholicon.
dñice incarnacionis annis M cccc lx Alma in ur
be maguntina nacionis inclite germanice. Quam
dei clemencia tam alto ingenij lumine. dono qʒ gra
tuito. ceteris terrarũ nacionibus preferre. illuſtrare
qʒ dignatus eſt Non calami. ſtili. aut penne ſuffra
gio. ſꝫ mira patronarũ formarũ qʒ concordia ꝓpor
cione et modulo. impreſſus atqʒ confectus eſt.
Hinc tibi ſancte pater nato cũ flamine ſacro. Laus
et honor dño trino tribuatur et uno Eccleſie lau
de libro hoc catholice plaude Qui laudare piam
ſemper non linque mariam DEO. GRACIAS